

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน 2) ทดลองใช้และประเมินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน 3) ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการวัดฯ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล ใน 3 มิติ คือ มิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มิติที่ 2 การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมิติที่ 3 การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการวัดฯ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ด้านการศึกษาและวัดผล ด้านวัฒนธรรม ด้านพระพุทธศาสนา และด้านการบริหารจัดการ ด้วยการจัดการสนทนากลุ่ม พบว่า ควรมีการเพิ่มข้อมูลในองค์ประกอบของการวางแผน โดยเพิ่มการศึกษาบริบทของวัด และการกำหนดโครงการ/กิจกรรม ของมิติการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

และจากการศึกษาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ใน 3 มิติ โดยเจ้าอาวาสหรือรองเจ้าอาวาสที่ได้รับมอบหมายงานด้านบริหารจัดการวัด พระลูกวัดที่ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการบริหารจัดการ และกรรมการวัดหรือภิกษุสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด พบว่า ทุกประเด็นมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการนำรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน

2) การทดลองใช้และประเมินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน

จากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ณ วัดแสนเมืองมาหลวง (หัวข่วง) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

มิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นในมิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉลี่ยร้อยละ 92.40 ซึ่งมี 3 อันดับแรก ดังนี้ รู้สึกชื่นชมและสดชื่น เมื่อเห็นภูมิทัศน์โดยรอบวัดมีความสะอาดและร่มรื่น (ร้อยละ 100.00) ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน (ร้อยละ 98.00) เท่ากัน และต้องการเข้าไปอธิบายและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด (ร้อยละ 96.00) ตามลำดับ

มิติที่ 2 การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว จำนวน 4 ด้าน โดยพบว่า ด้านการคมนาคม นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสะดวกในการเดินทางมาวัด (ร้อยละ 90.00) มากที่สุด ด้านการจัดการ พบว่ามีความพึงพอใจต่อเวลาปิด-เปิดวัด (ร้อยละ 86.50) มากที่สุด ด้านการบริการ พบว่ามีความพึงพอใจต่อผู้ให้บริการมีความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ (ร้อยละ 93.50) มากที่สุด และ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ามีความพึงพอใจต่อจุดจำหน่ายรูปเขียนดอกไม้นุชาพระ (ร้อยละ 100.00) มากที่สุด

มิติที่ 3 การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น พบว่า

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ให้แพร่หลายและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งบางครั้งประชาชนในชุมชนไม่ทราบข่าวสารต่างๆ เนื่องจากติดภารกิจไม่ได้มาทำกิจกรรมที่วัด จึงทำให้พลาดการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมนั้นๆ

2. ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลและดำเนินการ โดยเฉพาะ คุณสมบัติของคณะกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ อีกทั้งการดำเนินงานจะต้องเป็นการร่วมมือกันเชิงบูรณาการ ทำให้ประหยัดทั้งแรงคนและทรัพยากร และควรมีการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ในส่วนของผลประโยชน์ ไม่ควรมุ่งเน้นที่ตัวเงินเพียง

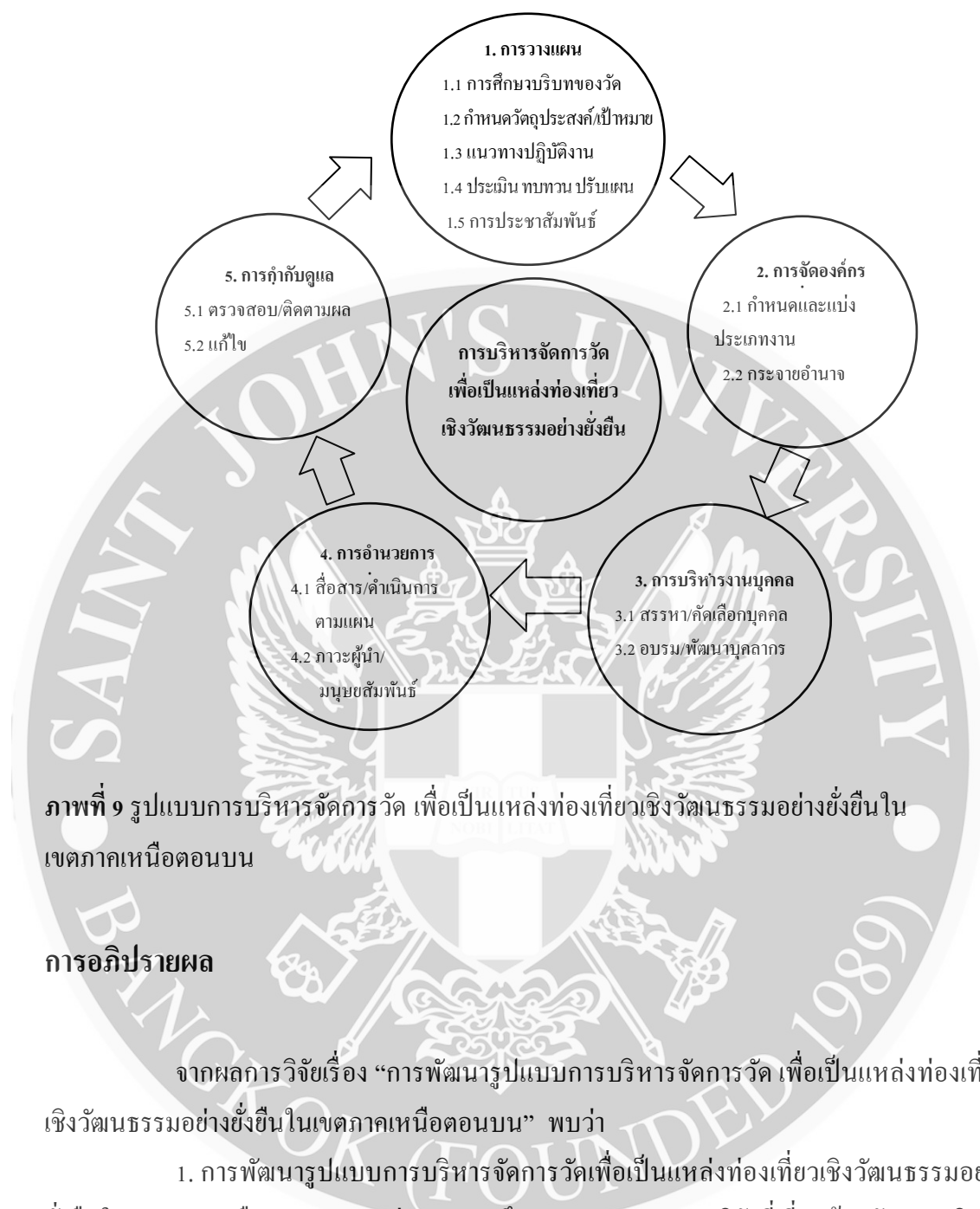
อย่างเฉียว เพราะในบางโครงการ/กิจกรรม ไม่สามารถตีค่าออกมาเป็นรูปธรรม (เงิน) ได้ แต่ผลที่ได้มีค่ามหาศาลต่อเยาวชน และคนในชุมชน ในการยกระดับของจิตใจ ที่นำไปสู่การสร้างสังคมคุณภาพ

3. ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ทำให้ชุมชนร่วมมือร่วมแรงในการดำเนินงานเพื่อชุมชนของตน แต่หากมุ่งเน้นไปที่ตัวเงินมากเกินไป จะทำให้เกิดปัญหาในการแบ่งปันผลประโยชน์ ดังนั้น ในการดำเนินงานจึงควรมีหลักเกณฑ์ที่ผ่านการกำหนดและการยอมรับของชุมชน นอกจากนี้การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ จะทำให้ทุกคนมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให่วัดมีความเจริญรุ่งเรือง อยากจะร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

4. แนวทางในการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมผลประโยชน์ของชุมชน ควรเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนา โครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน โดยวัดจะเป็นผู้สนับสนุนในส่วนของการสถานที่ และวิทยากร ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมือระหว่างเครือข่ายด้วยกัน รวมถึงการร่วมมือกับสถานประกอบการและธุรกิจชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อรับผิดชอบสังคม

3) การปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน

จากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ณ วัดแสนเมืองมาหลวง (หัวข่วง) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และได้ทำการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัดฯ ใน 3 มิติ พบว่า โดยภาพรวมของการทดลองรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการกำกับดูแล ดำเนินไปด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม จึงนำมาซึ่งความสำเร็จดังที่ตั้งไว้ แต่หากเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว ควรมีการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม เช่น การประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลาย และทั่วถึง โดยใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ อันจะนำไปสู่เป้าหมายของวัด ในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นจุดรวมจิตใจของคนในชุมชน ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จึงสรุปรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ดังรูปภาพที่ 9

ภาพที่ 9 รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน” พบว่า

1. การพัฒนาแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ทำให้ได้ “ร่าง” รูปแบบการบริหารจัดการวัด ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการกำกับดูแล ซึ่งรูปแบบนี้จะเป็นหลักการหรือแนวทางในการบริหารจัดการวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (2549) ที่ว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งการบริหารเชิงพุทธวิธี ก็มีกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหาร คือ POSDC โดย P คือ Planning หมายถึง การวางแผน O คือ Organizing

หมายถึง การจัดองค์กร S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร D คือ Directing หมายถึง การ
 อำนาจการตามแผน และ C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแลภายในองค์กร

ดังนั้น ผู้ที่เป็นส่วนสำคัญและเป็นกำลังหลักในการการบริหารจัดการวัด เพื่อให้
 ประสบความสำเร็จดังเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ เจ้าอาวาส ซึ่งจะต้องมีกรอบในการบริหารจัดการทั้ง
 ทางพุทธวิธี และทางโลกที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักคือ การวางแผน การจัดองค์กร การ
 บริหารงานบุคคล การอำนาจการ และการกำกับดูแล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาสภาพปัจจุบันของ
 วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 วัด ในเขตภาคเหนือตอนบน ที่พบว่า มีความ
 เป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ โดยพบว่าทุกประเด็นมีความเป็นไปได้ใน
 ทุกข้อร้อยละ 80 ขึ้นไป แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวนี้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากที่สุด
 และจากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการท่องเที่ยว ด้านการศึกษาและวัดผล ด้าน
 วัฒนธรรม ด้านพระพุทธศาสนา และด้านการบริหารจัดการ ที่พบว่ามีความเหมาะสม เพียงแต่ควร
 เพิ่มการศึกษาบริบทของวัด ในส่วนของการวางแผน ทั้งนี้ เพราะแต่ละวัดจะมีบริบทที่แตกต่างกัน
 ดังนั้น การที่วัดจะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 จึงต้องมีการศึกษาบริบทของแต่ละวัด ซึ่งจะเป็นบริบทเฉพาะของแต่ละวัด รวมถึงการบริหาร
 จัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นศูนย์รวม
 จิตใจของคนในชุมชน การที่จะบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
 ต้องดำเนินการ โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน เพราะคนที่จะได้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้ง
 ด้านดีและไม่ดี คือ คนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย โกละสุด (2549) ที่ว่า การ
 บริหารแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง ซึ่งเป็นไปแนวทาง
 เดียวกับการสนทนากลุ่มในมิติที่ 3 การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น
 ที่ว่า “การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของ จะทำให้ทุกคนมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง
 และอยากจะร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆ
 เพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้” ซึ่งสอดคล้องกับ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
 สำนักงานแรงงานสัมพันธ์ (ม.ป.ป.) ที่ว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึกร่วมกัน
 ในการปฏิบัติงาน และเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิด
 ประโยชน์ต่อองค์กร ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการอำนาจการของผู้บริหาร ที่ผู้บริหารพึงมีใน
 สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ด้วยการใช้นุยสัมพันธ์และภาวะผู้นำ
 ของผู้บริหารในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

2. การทดลองใช้และประเมินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็น
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการ

บริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน จากการประเมินผล ใน 3 มิติ คือ มิติการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มิติการสร้างคามพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมิติการสร้างคามมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยกับประเด็นในมิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉลี่ยร้อยละ 92.40 ซึ่งมี 3 อันดับแรก ดังนี้ รู้สึกชื่นชมและสดชื่น เมื่อเห็นภูมิทัศน์โดยรอบวัดมีความสะอาดและร่มรื่น ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของวัดและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และต้องการเข้าไปอธิบายและให้คำแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Goeldner & Ritchie (2008) ที่ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่นๆ หรือประเทศอื่นๆ เพื่อที่จะทำความเข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการก่อให้เกิดความรู้และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจต่อกัน ตลอดจนแนวคิดของ ICOMOS (อิโคโมสไทยแลนด์, 2551) ได้กำหนดหลักการของกฎบัตรระหว่างประเทศ ว่าด้วย “เรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือวิถีทางหลักแห่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์จะต้องสร้างโอกาสให้ทั้งประชาชนในท้องถิ่น และผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์รับรู้ และเข้าใจในมรดกและวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ ที่หลากหลาย”

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก่อให้เกิดประสบการณ์และความรู้ผ่านการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ นอกจากความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดแล้ว ยังได้ทราบถึงประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งเชื่อมต่อกับประวัติวัด เนื่องจากในอดีตวัดถือเป็นโรงเรียนของชุมชนในการประสิทธิประสาทวิชาให้กับคนในชุมชน ในปัจจุบัน จะมีโรงเรียนเป็นศูนย์รวมวิชาการแต่วัดยังมีหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ชุมชน โดยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้ความรู้หลัก (การศึกษาในระบบ) ซึ่งปัจจุบันถือเป็นหน้าที่ของโรงเรียน มาเป็นผู้ให้ความรู้เสริมในการดำรงชีวิตแทน เช่น หลักธรรมคำสอน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ฯลฯ ซึ่งความรู้เสริมนี้ สามารถนำไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว หรือบางครั้งอาจจะเป็นรายได้หลักของครอบครัว เช่น สถาปัตยกรรมงานไม้ ซึ่งวัดแสนเมืองมาหลวง (หัวข่วง) ถือเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ทางด้านนี้ จึงทำให้วัดแสนเมืองมาหลวง มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่หาใครเปรียบได้ จึงนำไปสู่การสร้างเรื่องราวของชุมชนสู่สากล ด้วยการท่องเที่ยว ที่จะทำให้วัดแสนเมืองมาหลวง เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ซึ่ง

สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง (2553) เรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์” ที่ว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพระอารามหลวงชั้นเอกทุกวัด มีศักยภาพโดดเด่น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ที่ว่า “เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุดแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย” ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ในมิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เกี่ยวข้อง ที่ว่า “ต้องการเข้าไปอธิบายและให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด” และในมิติที่ 2 การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว จำนวน 4 ด้าน พบว่า ด้านการคมนาคม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อความสะดวกในการเดินทางมาวัด (ร้อยละ 90.00) มากที่สุด ด้านการจัดการ พบว่า มีความพึงพอใจต่อเวลาปิด-เปิดวัด (ร้อยละ 86.50) มากที่สุด ด้านการบริการ พบว่า มีความพึงพอใจต่อผู้ให้บริการมีความรู้ ความสามารถในการให้ความรู้ (ร้อยละ 93.50) มากที่สุด และ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า จุดจำหน่ายรูปเทียน ดอกไม้บูชาพระ (ร้อยละ 100.00) มากที่สุด

จะเห็นได้ว่า วัดแสนเมืองมาหลวง (หัวข่วง) และชุมชน ได้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมในการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ใน 4 ด้าน คือ ด้านการคมนาคม ด้านการจัดการ ด้านการบริการ และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (ร้อยละมากกว่า 80) ในทุกประเด็น และมิติที่ 3 การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยในกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลและดำเนินการในส่วนนี้โดยเฉพาะ ซึ่งคณะกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดทำ/จัดหาผลประโยชน์ ตลอดจนเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้เพราะปัจจุบันเป็นยุคแห่งการสร้างเครือข่ายความรู้ ทั้งนี้ การจัดการโดยเครือข่ายจะทำให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งเป็นการร่วมมือกันทำงานด้วยการบูรณาการทรัพยากรร่วมกัน จึงทำให้ประหยัดทั้งแรงคนและทรัพยากรในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ควรมีการดำเนินงานอย่างเต็มรูปแบบทั้งกระบวนการ ไม่ใช่เพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง โดยเป็นการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ (PDCA) อีกทั้ง ในส่วนของผลประโยชน์นั้น ไม่ควรเน้นที่ตัวเงินเพียงอย่างเดียว แต่ควรควบคู่กันระหว่างตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน เพราะในบางโครงการ/กิจกรรม ไม่สามารถตีค่าออกมาเป็นรูปธรรม (เงิน) ได้ แต่ผลที่ได้มีค่ามหาศาลต่อเยาวชน และคนในชุมชน ในการยกระดับของจิตใจ ที่นำไปสู่การสร้างสังคมคุณภาพ เช่น กิจกรรมรดน้ำสายคุณธรรม โครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเครือข่าย เป็นต้น อีกทั้ง การดำเนินงานจึงควรมีหลักเกณฑ์

ที่กำหนดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนจะต้องยอมรับในหลักเกณฑ์นั้นๆ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและพัฒนาโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้ได้ผลสำเร็จตรงตามความต้องการของสถาบันการศึกษา โดยวัดจะเป็นผู้สนับสนุนในส่วนของสถานที่ และวิทยากร ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมือระหว่างเครือข่ายด้วยกัน อันจะนำไปสู่การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อชุมชน โดยชุมชน รวมถึงการร่วมมือกับสถานประกอบการและธุรกิจชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม โดยวัดและสถาบันการศึกษา จะเป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งกับชุมชนและสถานประกอบการ

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมถือเป็นเครื่องมือสำคัญของการบริหารจัดการที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จสมดังเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการใน 5 องค์ประกอบหลัก คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล ใน 3 มิติ คือ มิติที่ 1 การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มิติที่ 2 การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมิติที่ 3 การสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากผลการประเมินผลในมิติที่ 1 และ 2 ตลอดจนผลการสนทนากลุ่ม แต่ทั้งนี้กลไกหลักที่เป็นส่วนสำคัญและเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการวัดเพื่อให้ประสบความสำเร็จดังเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ เจ้าอาวาส ดังจะเห็นได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวน 10 วัด ในเขตภาคเหนือตอนบน ใน 3 มิติ ที่พบว่า ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจสุดท้ายจะเป็น “เจ้าอาวาส” แม้ว่าจะมีการกระจายอำนาจแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่า หากเจ้าอาวาสเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีจะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชุมชน ทำให้เกิดความร่วมมือและพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูไพโรจน์สารคุณ (2553) เรื่อง “ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี” ที่พบว่า เจ้าอาวาสในอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีทักษะการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด ทักษะด้านการสอน ทักษะด้านเทคนิค และทักษะด้านความคิด

3. การปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน จากการประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ใน 3 มิติ พบว่า โดยภาพรวมของการทดลองรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงาน

บุคคล การอำนวยความสะดวก และการกำกับดูแล ดำเนินไปด้วยเรียบร้อยด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม จึงนำมาซึ่งความสำเร็จดังที่ตั้งไว้ แต่หากเมื่อพิจารณาในรายปลีกย่อยแล้ว ควรมีการปรับปรุง การดำเนินกิจกรรม เช่น การประชาสัมพันธ์ ให้แพร่หลาย และเป็นไปอย่างทั่วถึง โดยใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้เกิดการรับรู้อย่างทั่วถึง ไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อันจะนำไปสู่เป้าหมายของวัด ในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นจุดรวมจิตใจของคนในชุมชน ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ของชุมชนผ่านการท่องเที่ยว ที่จะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ที่ว่า “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องเป็นการพัฒนาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและการบริการ จะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการบอกเล่าปากต่อปากของนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การมาท่องเที่ยวซ้ำๆ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในเขตภาคเหนือ ควรมีการจัดทำ “แผนแม่บทเกี่ยวกับการท่องเที่ยว” โดยความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ตลอดจนส่วนราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการอนุรักษ์อัตลักษณ์ล้านนา ตลอดจนเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในแนวทางเดียวกัน อีกทั้งเป็นการเตรียมการรับมือกับปัญหาต่างๆ ที่จะมาพร้อมกับการท่องเที่ยว
2. วัดที่ต้องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมีการพัฒนาประชาสัมพันธ์ กิจกรรม ข่าวสารต่างๆ ของวัด ให้แพร่หลายและหลากหลายรูปแบบ ให้เข้าถึงคนทุกช่วงวัย เช่น ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัวและนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร ตลอดจนมีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวและทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้มีแนวทางการบริหารจัดการวัดๆ ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา